

Πλότιιο ούσχηδβз

Svetilen „Plótiju usnúv“ 3. hlasu

v ruténskej tradícii (BR) a prostopení

Pramene: SI (Obichód, 1844 – „iný rospev“), L1709 (=I80, J429), J673, S457, KI J1087 (= Choma), Bokšay, Bobák, Ba.

Text:

Σαρκί **υπνώσας** * ως θνητός, 8
ο Βα-σιλεύς και Κύ- -ρι-ος, 8 τριή-με-ρος εξ-α-νέστης, 8

Α-δάμ **ε-γείρας** * εκ φθοράς, 8
και καταργήσας θά- να-τον, 8 Πάσχα τής αφθαρσίας, 7
τού κόσμου σωτή- -ρι-ον. 7

Πλότιιο ούσχηδβз, * їакω мέρтвз,

црїò ñ глїи,

лїдлїма вoздвїгз * ѿ тлїи,

ñ оўпразднїквз емєртъ:

мїра єпїєєнїє.

тpиdнєвєнз вoкcрїлз єєнї, //

пáчxи нєтл'єнїд,

SI

ΠΛΟ-ΤΙ- - - - ΙΟ ΟΥ- - ΣΗΔΕΞ, ΙΑ-ΚΩ ΜΕΡΤΕΞ, ЦА- - ρΙΟ Η ΓΟ- ΣΠΟ-ΔΗ,

L1709, J429

Πλο- ΤΙ- - - - ΙΟ ΟΥ- ΣΗΔ, ΙΑ- -ΚΟ ΜΕΤ, ЦА- - ρΕ Η ΓΟ-ΣΠΟ,

J673

Πλο- ΤΙ- - - - ΙΟ Δ- - ΣΗΔ, ΙΑ- -ΚΟ ΜΕΤ, ЦΑΡΕ Η ΓΟ-ΣΠΟ,

KI

Πλο- ΤΗ- - - - ΙΟ ΟΥ- ΣΗΔ, ΙΑ- -ΚΟ ΜΕΡΤΕΞ, ЦΑ Η ΓΟ-ΣΠΟ, Η

S457

Πλο- ΤΙ- - - - ΙΟ ΟΥ- ΣΗΔ, ΙΑ- -ΚΟ ΜΕΤ, ЦА- ρΙΟ Η ΓΟ-ΣΠΟ-ΔΗ,

J1087

Πλο- ΤΙ- - - - ΙΟ ΟΥ- ΣΗΔ, ΙΑ- -ΚΟ ΜΕΤ, ЦА- - ρΙΟ Η ΓΟ-ΣΠΟ-ΔΗ,

BokSay

Πλο- ΤΙ- - - - ΙΟ ΟΥ- ΣΗΔ, ΙΑ- ΚΟ ΜΕΤ, ЦА- - ρΙΟ Η ΓΟ-ΣΠΟ-ΔΗ,

Bobak

Πλο- ΤΙ- - - - ΙΟ ΟΥ- ΣΗΔ, ΙΑ- -ΚΟ ΜΕΤ, ЦА- - ρΙΟ Η ΓΟ-ΣΠΟ-ΔΗ,

Ba

Πλο- ΤΙ- - ΙΟ ΟΥ- - - ΣΗΔ, ΙΑ- -ΚΟ ΜΕΤ, ЦА- - ρΙΟ Η ΓΟ-ΣΠΟ-ΔΗ,

SI

ТQH-ДHE- _ BENV BO-кPЕЛHЗ ѐ-CH, ѐ-ДА- _ MA BOЗ-ДВHГЪ Ѡ TЛH,

L1709, J429

TQH-ДHE-HO BOС-кPЕ ѐ ѐ-ДА- -MA BO-ДВHГ ѐ HС- -TЛH

J673

TQH-ДHE-HO BO-кPЕ ѐ ѐ-ДА- - -MA BO- -ДВHГ ѐ HС- TЛH

KI

TQH-ДHE-HO BO-кPЕ ѐ ѐ-ДА- - -MA BO- - -ДВH ѐ HС- TЛH

S457

TQH-ДHE-BE BOС-кPЕ ѐ-CH ѐ-ДА- MA BO-ДВH Ѡ TЛH

J1087

TQH-ДHE-BE BOС-кPЕ ѐ- - -CH ѐ-ДА-MA BO-ДВH Ѡ TЛH

Bokšay

TQH-ДHE-BE BOС-кPЕ ѐ- - -CH ѐ-ДА-MA BO-ДВH Ѡ TЛH

Bobák

TQH-ДHE-BE BOС-кPЕ ѐ- - -CH ѐ-ДА-MA BO-ДВH Ѡ TЛH

Ba

TQH-ДHE-BE BOС-кPЕ ѐ- - -CH ѐ-ДА-MA BO-ДВH Ѡ TЛH

SI

Ĥ ōŭ-пpазд-нѣвз емѣртѣ: пѣ-ла не-тлѣ-нѣ-а, мѣ-ра еѣ-сѣ-нѣ-е.

L1709, J429

Ĥ ōŭ-пpазд-днѣ смѣрѣ, пѣ-сѣла не-тлѣ-нѣ-а, мн-рѣ спѣ-сѣ-нѣ-е.
пѣ-сѣла не-тлѣ-нѣ-а,

J673

Ĥ ōŭ-пpазд-днѣ смѣрѣ, пѣ-сѣла не-тлѣ-нѣ-а, мн-рѣ спѣ-сѣ-нѣ-е.

KI

Ĥ ōŭ-пpазд-днѣ смѣрѣ, пѣ-сѣла не-тлѣ-нѣ-а, мн-рѣ спѣ-сѣ-нѣ-е. -нѣ-а

S457

Ĥ ōŭ-пpазд-днѣ смѣрѣ, пѣ-сѣла не-тлѣ-нѣ-а, мѣ-ра спѣ-сѣ-нѣ-е.

J1087

Ĥ ōŭ-пpазд-днѣ смѣрѣ, пѣ-сѣла не-тлѣ-нѣ-а, мѣ-ра спѣ-сѣ-нѣ-е.

Bokšay

Ĥ ōŭ-пpазд-днѣ смѣрѣ, пѣ-сѣла не-тлѣ-нѣ-а, мн-рѣ спѣ-сѣ-нѣ-е.

Bobák

Ĥ ōŭ-пpазд-днѣ смѣрѣ, пѣ-сѣла не-тлѣ-нѣ-а, мн-рѣ спѣ-сѣ-нѣ-е.

Bobák

Ĥ ōŭ-пpазд-днѣ смѣрѣ, пѣ-сѣла не-тлѣ-нѣ-а, мн-рѣ спѣ-сѣ-нѣ-е.

Dodatok

Evov 1816:

Πλό- - - - - τῆ- - - - - ἰο οὐ- - - - - σὺ- - - - - βῆ, ἰά- - - - - κω μέρτβ, ца- - - - - ρῖο ἡ Γ- - - - - ἁ- - - - - η,

τρη- - - - - δνέ- - - - - βενз во- - - - - εκρῆλз ε- - - - - η, ἁ- - - - - δά- - - - - μα βο- - - - - ζδβήгз ѿ τλη,

ἡ οὐ- - - - - пра- - - - - здннбз смé- - - - - рть: па- - - - - εχα не- - - - - тлѣ- - - - - нї- - - - - ѡ, мї- - - - - ра еп- - - - - е- - - - - е- - - - - нї- - - - - е.

Osthaim-Dzerovič:

Πλό- - - - - τῆ- - - - - ἰο οὐ- - - - - σὺ- - - - - βῆ, ἰά- - - - - κω μέρτβ, ца- - - - - ρῖο ἡ Γ- - - - - ἁ- - - - - η,

τρη- - - - - δνέ- - - - - βενз во- - - - - εκρῆλз ε- - - - - η, ἁ- - - - - δά- - - - - μα βο- - - - - ζδβήгз ѿ τλη,

ἡ οὐ- - - - - пра- - - - - здннбз смé- - - - - рть: па- - - - - εχα не- - - - - тлѣ- - - - - нї- - - - - ѡ, мї- - - - - ра еп- - - - - е- - - - - е- - - - - нї- - - - - е.

Polotňuk:

Πλό- - - - - τῆ- - - - - ἰο οὐ- - - - - σὺ- - - - - βῆ, ἰά- - - - - κω μέρτβ, ца- - - - - ρῖο ἡ Γ- - - - - ἁ- - - - - η,

τρη- - - - - δνέ- - - - - βенз во- - - - - εκρῆлз ε- - - - - η, ἁ- - - - - δά- - - - - ма во- - - - - ζδβήгз ѿ τλη,

ἡ οὐ- - - - - пра- - - - - здннбз смé- - - - - рть: па- - - - - εχα не- - - - - тлѣ- - - - - нї- - - - - ѡ, мї- - - - - ра еп- - - - - е- - - - - е- - - - - нї- - - - - е.

CE:

Πλό- - - - - τῆ- -ιο οὐ- ενδύβζ, ἰά- - κω μέρτβζ, ца- - ρῖο ἡ γος- - ἁ- η,
τρη- - ανέ- - - - - βενζ βο- - κρῖλζ ε̇- εν, ἁ- δάμα βοζδβήγζ ω̇ τλη,
ἡ οὐ- -πρα- - ζανήβζ εμέρτβ: πά- - - εχα νε- - - - τλαβ̇- η̇ ω,
μί- - - - - ρα εῖ- - - - - εέ- - - η̇- - ε.

Neznámy rukopis z r. 1676, prepis a úprava – E. Tončeva:¹

Πλό- - - - - τῆ- -ιο οὐενδύβζ, ἰάκω μέρτβζ, ца- ρῖο ἡ γος- - - - - ἁ- η,
τρη- ανέ- - - - - βενζ βο- κρῖ- - λζ ε̇- εν, ἁ- δά- - - - - μα βοζδβήγζ ω̇ τλη,
ἡ οὐπραζανήβζ εμέρτβ: πά- - - - - εχα νετλαβ̇- η̇ ω, mí- - - - - ρα εῖ- - - - - εέ- - - η̇- - ε.

¹ Podľa nahrávky BXA 11962 bulharského zboru Ioann Kukuzel. Môže sa jednať o sankt-petersburský rukopis „Peretz 214“ (J164), Kap.Q.15 (J255) alebo Ivovský F212 (J177). Prepis je žiaľ poznačený množstvom redakčných úprav a aplikáciou na nový text. Otáznky je tiež jeho záver.

Analýza nápevu

Štruktúra melódie

Napriek menším odlišnostiam predovšetkým v ornamentácii môžeme konštatovať, že nápev svetilnu je naprieč celou ruténskou tradíciou i prostopením v podstatných rysoch zhodný. Jeho štruktúra, tj. poradie typizovaných melodických formúl, vyzerá nasledovne:

1. Σαρκί υπνώσας * ως θνητός, 8
ο Βα-σιλεύς καί Κύ- - ρι-ος, 8 τριή-με-ρος εξ-α-νέστης, 8
2. Α-δάμ ε-γείρας * εκ φθοράς, 8
καί καταργήσας θά- να-τον, 8 Πάσχα τής αφθαρσίας, 7
τού κόσμου σωτή- -ρι-ον. 7

1. T p/Q + R + S
2. p Q/Q + S + R + S

Melódia z formálneho hľadiska presne rešpektuje rozdelenie textu na dva logické celky,² čo sa nedá povedať o takmer iteratívnych novobyzantských nápevoch. Jemnejšiu štruktúru textu a rytmické paralelizmy ruténsky nápev zdanlivo nereflektuje. Je však možné, že chiasmatická distribúcia melodických formúl nad druhými riadkami oboch častí textu môže byť úmyselná:

ο Βα-σιλεύς καί Κύ- - ρι-ος, 8 τριή-με-ρος εξ-α-νέστης, 8
καί καταργήσας θά- να-τον, 8 Πάσχα τής αφθαρσίας, 7

Formulou R sú vyspievané zvolania, formulou S zase víťazstvo nad smrťou.

² Z gramatického hľadiska je každá časť určená samostatným slovesom v minulom čase (tj. nie participium) – εξανέστης, εγείρας. Hranica je tak určená jednoznačne, hoci v novom csl. preklade sa zastiera chybným prekladom *vozdvihl* namiesto správneho *vozdvihl (jesi)*, ktoré ešte nájdeme v L1709, J429, J673 apod.

Formula (T)pQ(Q)

Začiatok svetilnu je zhodný s bežným ruténskym sedálnovým nápevom 3. hlasu. O terciu nižší variant v SI má obdobu v rovnako zníženej sedálnovej melódii, ktorá sa v ruskej praxi BR používa na spev vianočného kondaku.

I.

T p -Q

SI

KI

L1709, J429

S457

J673

J1087

Bokšay

Bobák

Ba

Ruténske nápevy sú v podstate zhodné. V prostopení sa klesanie v časti T postupne redukuje a pomocná nota *G* sa stáva lokálnou finálou úvodného zostupu.³ Výstup (časť *p*) k tónu *d* sa zachoval iba u Chomu (aj s novým rozdrobením), v ostatných zdrojoch prostopenia časť *p* nahradila *Q*.

³ Rôzne medzistupne tohto vývoja ostali zachované v haličských melódiách.

V druhej časti svetilnu prichádza opäť podobná formula, avšak už bez úvodnej časti T, v ruskom nápeve dokonca aj bez časti p.

2.

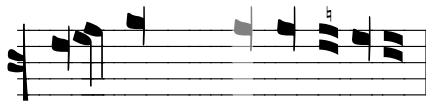
V S457 vidíme stratu jedného z dvojice motívov Q. Takýto variant sa presadí aj v prostopení, kde sa však úvodná časť p rozpustí v novej deklamácii na *c*.

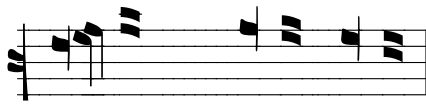
Formula R

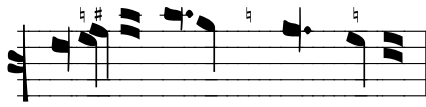
SI

L1709, J429

KI

S457

J1087

Bokšay, Bobák

Ba

Formula R vystupuje až po tón a^b , čo je v kontexte ruténskych irmologionov zriedkavé. Pozoruhodná je tiež zmena ladenia, ktorá vyjadruje prechod do vyššieho tetrachordu a prípadnú zmenu isonu z G na d . Jedine L1709 a KI túto zmenu zapisujú, v ostatných irmologionoch sa predpokladá kantorova znalosť. V prostopení sa toto preladenie zachovalo, kým haličské pramene, viac závislé na písanej tradícii, už preladenie neuvádzajú.

Zvláštnym prípadom je J673, ktoré doťahuje kadenciu formuly R až na tón c . Takúto zmenu pozorujeme už len v KI, kde je druhotne dopísaná neskoršou rukou.

J673

KI

Formula S

Formula S zaznie spolu trikrát. Pôvodne išlo o jednoduché klesanie od *d* ku *G*, ktoré sa iba v poslednej fráze nevyhlo ornamentácii. So zmenou textu po Nikonovej reforme pribudli slabiky a do melódie sa museli vsunúť ďalšie noty.

The image displays eight musical staves, each representing a different context for the Formula S. The staves are labeled on the left as follows: L1709, J429, KI; SI; SI; S457; KI; J673; J1087; Bokšay; and Ba. The notation is written on a five-line staff with a treble clef. The notes are represented by black stems with flags, indicating a specific rhythmic pattern. The SI staves are highlighted in blue, while the others are black. The J673 staff shows a more complex ornamentation with multiple flags on each note. The Ba staff shows a similar complexity to J673.

Najbohatšiu ornamentáciu vidíme v záverečnej fráze podľa J673, ktorá už inklinuje k stichirovej kadencii 5. hlasu. Tento melodický pohyb sa v jednoduchšej podobe zachoval v prešovskom prostopení.

Úprava na spev⁴

Základný nápev podľa L1709

Πλό-τῆ - - - ἰο οὐ-κνήβη, ἰά-κω μέρτβη, ца- ριὸ ἡ γό-επο-дн,
тpи-днѣ-вєнъ वो-скрѣєлъ ѿ-сн, ѱ-дѧ-ма वोэ-двѣглъ ѿ тлн,
ἡ οὐ-πpαэ-д-ннѣвъ смѣртъ: пѧ-ε-χα νε-тлѣ-ннѣ ѿ, мѧ-ра сѧ-ε-ε-ннѣ-ε.

Ornamentovaný nápev podľa J673 (korigovaný)

Πλό-τῆ - - - ἰο οὐ-κνήβη, ἰά-κω μέρτβη, ца- ριὸ ἡ γό-επο-дн,
тpи-днѣ-вєнъ वो-скрѣєлъ ѿ-сн, ѱ-дѧ-ма वोэ-двѣглъ ѿ тлн,
ἡ οὐ-πpαэ-д-ннѣвъ смѣртъ: пѧ-ε-χα νε-тлѣ-ннѣ ѿ, мѧ-ра сѧ-ε-ε-ннѣ-ε.

⁴ Pôvodný nápev aplikovaný na nový text. Dbáme o súlad prízvukov, avšak pripúšťame klasické výnimky s dlhou tradíciou – napr. melodické prízvuky na predponách (voz-) alebo predložkách (ot).

Prostopenie – podľa J1087

ПлО-тї - - - ю о҃҃-енѢвз, ѿ-кѡ мѣртѢвз, ца-рѣю ѿ гО-спо-ди,

три-днѣ-венз во-скрѣселъ ѿ- - - сн, а-дѣ-ма воз-дѣнѣлъ ѿ тлѣ,

ѿ о҃҃-празда-ннѣвз смѣртѣ: пѣ-ча не-тлѣ-нї ѿ, мї-ра сї-сѣ- - нї - - - е.

Prostopenie – podľa Ba

ПлО-тї - ю о҃҃-енѢвз, ѿ-кѡ мѣртѢвз, ца-рѣю ѿ гО-спо-ди,

три-днѣ-венз во-скрѣселъ ѿ- - - сн, а-дѣ-ма воз-дѣнѣлъ ѿ тлѣ,

ѿ о҃҃- - прѣзда-ннѣвз смѣртѣ: пѣ-ча не-тлѣ-нї ѿ, мї-ра сї-сѣ- - нї - - - е.

